

ФИЛОЛОГИЯ PHILOLOGY

УДК: 81-11(575.2) (04)

Сатыбалдиева¹ Г. А.,
филология илимдеринин кандидаты,
доцент
Сатыбалдиева Г. А.,
к.ф.н.,
доцент
Satybaldieva G.A.,
candidate of philological sciences,
assistant professor

Темиркулова² Б.М.,
окутуучу
Темиркулова Б.М.,
преподаватель
Temirkulova B.M.,
teacher

¹*Кыргызстан Эл аралык университети*
Международный университет Кыргызстана
International University of Kyrgyzstan

²*К.Ш.Токтомаматов атындагы Эл аралык университети*
Международный университет им. К.Ш.Токтомаматова
International University named after K.Toktomamatov

ЛИНГВОПОЭТИКАНЫН ӨНҮГҮҮСҮНҮН ТЕОРИЯСЫ
ТЕОРИЯ РАЗВИТИЯ ЛИНГВОПОЭТИКИ
THEORY DEVELOPMENT OF LINGUOPOETICS

Аннотация. Макалада лингвопоэтика жана лингвопоэтиканын калыптанышы жана өнүгүүсү боюнча ата мекендик жана чет элдик окумуштуулардын көз караштары, көркөм адабияттын тилин лингвистикалык, поэтикалык, эстетикалык багытта иликтеп-үйрөнүүгө алган, өзүнүн конкреттүү изилдөө объектиси жана предмети, категориялары, принциптери, изилдөө методдору жана методологиясы боюнча илимий теориялык көз караштар берилди. Окумуштуулардын изилдөөлөрү адабий чыгармаларды анализдөөнүн жаңы ыкмасынын теориялык негизи болуп, көркөм чыгармадагы тексттин тилин, образын ар тараптуу изилдөөнү камтыйт.

Аннотация. В статье рассматриваются взгляды отечественных и зарубежных ученых на лингвопоэтику и на становление и развитие лингвопоэтики. В статье представлены научно-теоретические взгляды по исследованию и изучению языка художественной литературы в лингвистическом, поэтическом и эстетическом направлении, а также предмет исследования, категории, принципы, методы и методология исследования. Исследования ученых составляют теоретическую основу нового метода анализа литературных произведений,

включающего комплексное изучение языка и образа текста в художественном произведении.

Abstract. The article devoted to the views of domestic and foreign scientists on linguopoetics and on the formation and development of linguopoetics. The language of fiction has been researched and studied in the linguistic, poetic and aesthetic direction, scientific and theoretical views on its specific object and subject of research, categories, principles, methods and methodology of research are presented. Researches of scientists form the theoretical basis of a new method of analyses of literary works, including a comprehensive study of language and image of the text in a literary work.

Негизги сөздөр: лингвистика, лингвопоэтика, лингвостилистика, көркөм чыгарма, тилдик бирдиктер, текст, образ, идея, поэтикалык тил, лингвистикалык талдоо, адабий талдоо, поэтикалык семантика.

Ключевые слова: лингвистика, лингвопоэтика, литературное произведение, языковые единицы, текст, образ, идея, поэтический язык, лингвистический анализ, литературный анализ, поэтическая семантика.

Key words: linguistics, linguopoetics, literary work, language units, text, image, idea, linguistic analysis, literary analysis, poetic semantics.

Лингвистикалык поэтика (лингвопоэтика) - бул адабият таануу менен лингвистиканын чегинде турган филологиялык тармак. Көркөм чыгарманын тилин, тилдик бирдиктердин көркөм чыгармада колдонулуш өзгөчөлүктөрүн, алардын эмоционалдык-экспрессивдик, эстетикалык функциясын изилдеп, көркөм чыгарманын жана жалпы эле адабий системанын структурасындагы негизги компоненттерди бөлүп көрсөтүү менен, алардын формалдык структуралар менен болгон байланышын ачып берет.

Лингвистикалык поэтика тилдин вербалдык белгилердин, формалдык структуралардын поэтикалык, стилистикалык функцияларын, семиотикалык каражаттарды жана мүмкүн болгон комбинацияларын адабий системанын мазмундук структурасынын элементтери менен биримдикте изилдөөгө алат.

Лингвопоэтиканын негизги объектиси болуп поэтикалык тил жана көркөм адабияттын тили эсептелет. Лингвистикалык поэтиканын системалык түзүлүшүнүн негизин көркөм чыгармада колдонулган тилдик фактылардын классификациясы түзөт да, поэтикалык фонетика, поэтикалык морфология, поэтикалык синтаксис, поэтикалык семантика, поэтикалык лексикологиядан түзүлөт.

Лингвистикалык поэтика стилистика, лингвостилистика, кеп маданияты, риторика, эстетика менен тыгыз карым-катышта өнүгөт.

Лингвистикалык поэтиканын негизги принциптери 20-кылымда ОПОЯЗдын, Прага лингвистикалык тобунун концепцияларында, В.В.Виноградов, В.М.Жирмунскийдин эмгектеринде калыптанып, Б.В.Томашевский, Р.Якобсон, М.М.Бахтин ж.б. тарабынан өнүктүрүлгөн. Кыргыз филологиясында орус филологиясынын салттарына таянуу менен жаныдан калыптанып, өнүгүп келе жаткан тармак болуп эсептелет.

Лингвопоэтиканын - пайда болушуна чейинки теориялардын негизинде Россияда жана чет өлкөлөрдө көркөм адабияттын тилин үйрөнүүдө эки тенденция байкалат. Структуралык-семиотикалык мамиле боюнча Р. О. Якобсон (1987, 1975), А. Греймас (2004), Р. Барт (2003), С. Левин, М. Риффатер (1960), Ю. М. Лотман (1996, 1998, 2002) изилдешкен. Филологиялык мамиле боюнча, 1-муунда О. С. Ахманова, В. В. Винокур, Л. В. Шерба, Б. В. Томашевский, А. М. Пешковский, Р. А. Будагов, Э. Аларкос Льорака, Х. Мартинеса жана башкалар жана 2-муунда В.Я. Задорнова, А. А. Липгарт, М. Э. Конурбаевдер изилдешкен.

Россияда «Лингвистикалык поэтика» термини 1960-жылдары көркөм адабияттын тилин үйрөнүүгө болгон кызыгуунун толкунунда пайда болгон. Бирок, ар кандай окумуштуулар бул терминди башкача түшүнүшкөн.

В. В. Виноградов аны көркөм адабияттын тили илиминин эквиваленти катары колдонот, ал эми В. П. Григорьев бул терминди көркөм адабияттын стилистикасы же структуралык поэтикасы катары карайт. В.В. Виноградовдун пикири боюнча лингвопоэтикалык изилдөөнүн милдети, оозеки-көркөм чыгармачылыктын чыгармасындагы тил бирдиктеринин эстетикалык функциясын изилдөө. Анткени жазуучунун чыгармачылыгы, анын темалары жана образдары, ошондой эле анын дүйнө сезими тил аркылуу чагылдырылат, демек, алар көркөм чыгарманын тилин талдоо аркылуу кабыл алынышы керек. Адабий чыгарманын толук жана адекваттуу мааниси үч тектеш дисциплинанын: тарых, адабият таануу жана тил илиминин гармониялуу өз ара аракеттенүүсү шартында гана мүмкүн болот.

В.В. Виноградов тилди өз ара байланышкан эки контекстте изилдөө зарылдыгы жөнүндө тезисти сунуш кылат: улуттук адабий тилдин жана анын стилдеринин контекстинде жана фантастикалык тилдин контекстинде анын жанрлары жана стилдери менен: «адабий композициянын тилин изилдөө бир эле учурда социалдык-лингвистикалык жана адабий - стилистикалык мүнөздө болушу керек.» Ал көркөм кепти изилдөөнүн эки жолун белгилейт. 1. бүтүндөй оозеки - көркөм чыгарманы талдоо жана түшүнүү; 2. оозеки-көркөм чыгармачылыктын курамдык бөлүктөрүн эстетикалык - стилистикалык изилдөө - эң баштапкы элементтерден - кабыл алынган эрежелерге жана ченемдерге ылайык сөздөргө жана сөз айкаштарына өзгөртүлгөн тыбыштар жана фонемалар.

А. В. Чичериндин эмгектеринде көркөм чыгарманын тилин үйрөнүү маселелери да камтылган. Ал сөздүн ички формасы жөнүндө окууну өнүктүрөт, аны А.А. По-

тебня жана В. В. Виноградов баштаган. Ал сөздө жана көркөм чыгармада болгон жалпы касиеттер жөнүндө сөз кылат. Татаал ички түзүлүшкө ээ болгондо, сөз башка сөздөр менен өз ара аракеттенүү аркылуу өзгөчө мааниге ээ болот.

Көркөм чыгарманы изилдөө ыкмасы сөздү, анын үн, морфологиялык жана синтаксистик формасын изилдөөдөн келип чыгат, андан ары бир ажырагыс сызык боюнча сүйлөө образына, адамдын же жаратылыштын бейнесине, адабий чыгарманын идеясына, тигил же бул автордун бүтүндөй чыгармачылыгына өтөт.

Лингвопоэтика - бул филологиянын көркөм текстте колдонулган стилистикалык белгиленген тил бирдиктери, алардын белгилүү бир идеялык-көркөм мазмунун жеткирүү жана эстетикалык эффект түзүү үчүн алардын функциялары жана салыштырмалуу мааниси жөнүндө суроого байланыштуу каралган бөлүмү»- деп так аныктаган профессор А. Липгарт (Липгарт А.А., 2021)

Лингвопоэтиканын тарыхы жана методологиясы А.А. Липгарт, Л. С. Карпованын жана Е. В. Полякованын илимий эмгектеринде баяндалган. Көркөм адабиятты изилдөө көптөгөн ата мекендик жана чет элдик илимпоздордун эмгектериндеги негизги көйгөйлөрдүн бири бойдон кала берет.

Көркөм текстти талдоо салттуу түрдө эки көз караштан келип чыгат: лингвистикалык жана адабий ыкма. Лингвистикалык ыкма үчүн талдоонун негизги материалы чыгарманын тили, ал эми адабий илим үчүн тексттин өзү. Ошентип, көркөм чыгармалардын тилин изилдөө филологиянын лингвистикага жана адабий илимге бөлүнүшүн бекемдейт. Бирок, А.А. Потебня, Л. В. Щерба, В. В. Виноградов, В. М. Жирмунский, В. Чичерин жана башкалар сыяктуу илимпоздордун эмгектери бул ыкмаларды жемиштүү айкалыштыруу мүмкүнчүлүгү жөнүндө айтып берет.

Л.В. Щерба көркөм чыгарманы чечмелөөдө идеяны түшүндүрүү гана эмес, адабий жаратуунун көркөм жагын баалоо да маанилүү деп айткан. Тилдин айрым

экспрессивдүү элементтеринин эң сонун семантикалык нюанстарын түшүнбөстөн, текстти лингвистикалык талдоосуз мүмкүн эмес (Л.В. Щерба, 1974).

Көркөм чыгарманын тилин изилдеген өзүнчө филологиялык дисциплинаны түзүү зарылдыгы жөнүндө В.В. Виноградовдун эмгектеринде да өнүгүүдө. Ал «лингвистикалык поэтика» терминин илимий колдонууга киргизген, филологиялык илимдин бир тармагы катары лингвопоэтиканын темасын жана милдеттерин түзгөн алгачкы илимпоздордун бири болгон.

Белгилүү окумуштуу, америкалык лингвист бир убакта Р.О. Якобсон тилдин алкактагы функцияларын карап, жалпы коммуникация модели, белгилегендей, «метатил» логика жана лингвисттер колдонгон зарыл илимий курал гана эмес; ал биздин күндөлүк сүйлөөбүздө да маанилүү роль ойнойт (Jakobson, 1960).

Лингвистикалык илимдин өнүгүшүнүн негизги өзгөчөлүктөрү жөнүндө сөз болгондо, эң таасирдүү америкалык илимпоз Н. Хомскийдин - генеративдик грамматиканын белгилүү теориясы болгон. Окумуштуунун салымдары көбүнчө «лингвистикадагы революция» деп аталат (Треппе, 1980). Хомскийдин идеялары колдонулуп, ар кайсы өлкөлөрдө андан ары өнүгүп келе жатат.

Хомскийдин лингвистикалык ыкмасына ылайык, тил белгилүү бир текстти түзүүгө мүмкүндүк берген генеративдик түзүлүш катары түшүнүлөт. Бирок ошол эле учурда Хомский өзү Гумбольдттун жолун жолдоп, тилдин ар бир колдонулушу сүйлөөчүнүн чыгармачылык мүмкүнчүлүктөрүн ачып берет. Ушул эки билдирүүдө тең - конкреттүү тексттердин артындагы жалпы схеманы түшүндүргөн генеративдик механизмди кабыл алууда жана сүйлөөчүнүн чыгармачыл мүмкүнчүлүктөрүнүн маанилүүлүгүн белгилеген.

Бирок тилдин системасын изилдөөдөн анын иштөөсүнүн конкреттүү учурларын карап чыгууга өтүү зарылдыгы лингвопоэтикалык тартиптин көйгөйлөрүнө типологиялык мамиленин натыйжаларынын чектел-

гендигин бардыгы айкын деп түшүнүштү. Практикалык жактан алганда, бул чыгармалардын санын көбөйтүүгө алып келди. Гумбольдт, Потенбня жана Фосслердин филологиялык изилдөө уланткан.

Сөздүн пайда болушун поэтикалык чыгармачылыктын актысы катары кабыл алуу жана анын «ички формасына» кирүүгө умтулуу, анын алгачкы поэтикалык касиеттерин актуалдаштыруу, бир нече жолу жок болуп кеткен жана күнүмдүк колдонуу процессинде арткы планга кеткен учурларды сүрөттөө, текстти лингвопоэтикалык талдоонун сөзсүз шарты болуп саналат. Бирок, мындай изилдөөлөр гана биринчи жана көркөм сөз талдоо жана сөздөр менен окшоштук боюнча бирдиктүү текстти карап чыгуу үчүн аракет бир гана этабы болуп саналат.

«Поэтика» - бул сөз менен берилген болсо да, ал материалды туура эмес жөнөкөйлөштүрүүгө алып келиши мүмкүн, ал жөнүндө жазган биринчи анын алгачкы эмгектеринде академик В. В. Виноградов: «Потенбня бирдиктүү эстетикалык объектилердин композициясынын символдорун поэтикалык уюштуруу методдорунун жандуулугун, ар түрдүүлүгүн камтый алган жок. Тилден «поэзияны» тапкандан кийин, ал поэзиядагы чектерин кеңейте алган жок» деп белгилейт.

Улуу Британияда тил илими мектебин эң көрүнүктүү жана таасирдүү концепциясын Джон Ферс негиздеген. Лондондо - тил таануу мектеби болгон. Британ окумуштууларынын кийинки түшүнүктөрү жана идеялары системалык лингвистика теориясы - бул лингвисттин ысымына тигил же бул жол менен түздөн-түз байланыштуу.

АКШ жана Улуу Британияда тил илимпоздорунун изилдөөлөрү негизделген лингвистикалык материалдагы изоморфтук кубулуштардын айырмачылыктарын белгилөө керек, бул илимдин өнүгүшүнө чоң салым кошкон.

Ошол эле доордо Швейцария Женева мектебинин салты боюнча (Балли, 1955) Ф.де Соссюр (Соссюр, 1977) функционалдык транспозиция теориясын, ошондой эле

тил тутумунун иерархиялык идеясын түзгөн.

Ошол эле учурда, француз мектеби (Мартине, 1963), (Гийом, 1992) сүйлөө тилинин мазмунун рационалдуу уюштурууга жана сүйлөөдө тил бирдиктеринин өз ара аракеттенүү мүмкүнчүлүгүн эсепке алууга көңүл бурган.

Кээ бир айырмачылыктарга карабастан, лингвопоэтиканын негизги жоболоруна эң жакын Д. Лич жана М. Шорттун эмгектери каралган. Д. Личтин көз карашы боюнча лингвопоэтиканын да, стилистиканын да негизи «актуалдаштыруу» Прага лингвистикалык мектебинен башталган. Тексттин формасы менен интерпретациясынын ортосундагы байланыш катары, ар кандай, көбүнчө батыш стилистикасынын бири-бирине карама-каршы келген багыттары лингвопоэтикалык изилдөөлөр менен айырмаланган иштердин окшоштугу изилденген.

Кыргыз окумуштууларынын лингвопоэтиканы изилдөөлөрү кыргыз филологиясында, көркөм адабияттын тилин лингвистикалык аспектиде изилдөө багытындагы илимий-теориялык жана методологиялык эмгектер саналуу гана. Адабият таанууга киришүү, адабият теориясы боюнча окуу-методикалык эмгектердеги М.Борбугулов (1996), Ж.Шериев (1993), А.Муратов (2004), Атакеева А.(2008) ж.б.) көркөм чыгарманын тили боюнча көркөм каражаттар, троптор, стилистикалык фигуралар жана ыкмалар, композициялык каражаттар жөнүндө иликтенип, алардын негизинде гана көрсөтүлгөн.

Көркөм чыгарманын тилин, көркөм текстти лингвистикалык жана лингвостилистикалык багытта иликтөө иштери К. Кырбашев (1968), Мусаев (1990, 200), Б. Усубалиев (1994, 1995), Т. Маразыков (1996, 2005), Т. Аширбаев (2000, 2001), Мамытов (2002), С. Өмүралиева (2005), А. Оморов (2002), З. Караева (2006), А. Абдыкеримова (2008), К. Калиева (2010), А. Асылбекова (2012), А. Токтоматова (2017), М. Алишова (2021) эмгектеринде кеңири иликтенген.

С. Өмүралиева көркөм текстти кептик факт катары кароо менен лингвистикалык

талдоону микротекст жана макротекст чегинде жүргүзгөн. Жолон Мамытовдун поэзиясындагы тилдик каражаттарды стилистикалык аспектиде иликтөө менен, поэтикалык чыгармаларды сөз маанилери, троптун түрлөрү, фоностилистикалык каражаттар, ыр түзүлүшүнүн айрым маселелерин А. Оморов иликтөөгө алган.

Ошондой эле Б. Усубалиев тилдин көркөм чыгармадагы орду, мааниси, даяр чыгарманын жаралуу процессиндеги тилдин ролу, көркөм чыгарманын тилинин өзгөчөлүгү жана чыгарманын жаралуу процессиндеги тилдин ролу, көркөм чыгарманын тилинин өзгөчөлүгү жана чыгарманын жаралуу процессиндеги тилдин ролу, көркөм чыгарманын полифункционалдык, эстетикалык мүнөзү, поэтикалык семантика, анын жаралыш себеп-өбөлгөлөрү туурасындагы маселелерди лингвостилистикалык өңүттөн иликтөө жүргүзсө, А. Абдыкеримова, негизинен, Ш. Дүйшеевдин чыгармаларынын мисалында көркөм адабиятты бардык деңгээлдери менен чогуу комплекстүү түрдө иликтөөгө алып, лингвопоэтиканын статусун аныктоого аракет жасаган.

Жогоруда талкууланган окумуштуулардын изилдөөлөрү адабий чыгармаларды анализдөөнүн жаңы ыкмасынын теориялык негизи болуп, ал текстти ар тараптуу изилдөөнү камтыйт, диалектикалык биримдикте иш алып барган жана жалпы максатка багытталган мазмундуу жана формалдуу учурларды камтыйт.

Талданган деталдардын артында жалпы идеяны так чагылдыруу, берилген чыгарманын маанисин, мүнөзүн, маңызын жана бүтүндөй көркөм адабияттын милдеттерин түшүнүү керек.

Поэтикалык илик поэтикалык семантиканын пайда болуу себептерин, жаралуу механизм, поэтикалык семантиканын чыгарманын жалпы көркөм-эстетикалык өзгөчөлүгүн арттыруудагы маанисин ачып берүүнү көздөйт.

Чыныгы көркөм чыгармада колдонулган сөздөрдүн баары маанилик жактан өсүүгө учурап, поэтикалык семантикага ээ болот.

Алар өздөрүнүн лексикалык же грамматикалык маанилерин, негизинен, сактап калуу менен, кайсы бир конкреттүү контекстте андан алда канча татаал, катмарланган жана оңойлук менен түшүндүрүлбөгөн мааниге ээ болушат да, сөздөн көркөм деталга айланып, бул айланууну поэтикалык семантика катары кароо шарт.

Экинчиден, поэтикалык семантика – бул бир конкреттүү контекстте гана жаралуучу өзгөчө кубулуш, ошондуктан бир эле сөздүн бир контексттеги поэтикалык мааниси экинчи бир контексттеги маанисине дал келбей калышы толук ыктымал. Поэтикалык семантика белгилүү бир контекстте жашайт, андыктан поэтикалык семантика белгилүү бир контекстте гана жашайт.

Үчүнчүдөн, лингвопоэтикалык илик жүргүзүү үчүн лингвистикалык мыкты даярдык жетишсиздик кылат, муну менен бирге жалпы филологиялык даярдык, анан көркөм чыгарманын табият-маңызын терең түшүнүү зарыл.

Адабияттар

1. *Абдыкеримова А. Э.* Лингвистикалык поэтика. – Каракол, – 2008. – 205.
2. *Алишова М. К.* Кыргыз жаан англис тилдеринде дүйнөнүн тилдик сүрөтүн салыштырып изилдөө (көркөм, стилистикалык тилдик каражаттардын негизинде): фил.илим.док. дис., – Бишкек, 2021. – 340 с.
3. *Асылбекова А.Т. А.* Осмоновдун чыгармаларынын англис тилдеги котормолоруна лингвопоэтикалык анализ (У. Мейдин котормолорунун негизинде): филол. илим. канд. ... дис. – Бишкек, – 2011. – 148 б.
4. *Будагов Р. А.* Что же лингвистическая поэтика? Журнал филол.науки.– 1980. №3. –18-26с.
5. *Винокур Г.О.* Понятие поэтического языка. – М., – 1991. – С. 24-31.
6. *Греймас А. Ж.* Структурная семантика: Поиск метода. – М., – 2004. – 368 с.
7. *Жирмунский В.М.* Методика стиха. – Л.: – 1977. – С. 56-93.
8. *Задорнова В.Я.* Словесно-художественное произведение на разных языках как предмет лингвопоэтического исследования: автореф. дис...д-ра филол. наук. – М., – 1992. – 48с.
9. *Калиева К. А.* Кыргыз поэзиясын англис тилине которуудагы лингвопоэтикалык маселелер. – Бишкек, – 2010. – 156.
10. *Караева З.К.* Перевод и семиотика: Многоязычное бытие эпоса «Манас» и теоретико-методологические проблемы переводоведения: моногр. – Бишкек, – 2006. – 332 с.
11. *Конурбаев М. Э.* Об актерском и филологическом чтении. – М., – 1997. № 1. – С. 27-44.
12. *Конурбаев М. Э.* Теория и практика тембрального анализа текста: автореф. дис. ... д-ра филол. наук. – М., –1999. – 50 с.

Ошентип, лингвистикалык жана адабий стилистиканын кесилишиндеги эки ыкманын жакындашуусунун натыйжасында филологиянын жаңы тармагы - лингвопоэтика пайда болду жана окумуштуулар тарабынан изилденүүдө. Көркөм адабиятты лингвистикалык изилдөө адабий чыгарманын өзүн эмес, тилин изилдеп-үйрөнүү экенин эске алуу зарыл. Көркөм чыгарманы лингвистикалык талдоо адабий изилдөөлөрдү талдоо менен тыгыз байланышта, анткени тил аркылуу автор өзүнүн ойлорун жана айтылгандарга болгон мамилесин да билдирет.

Лингвопоэтика-көркөм адабияттын тилин системалуу түрдө: лингвистикалык, поэтикалык, эстетикалык багытта иликтеп-үйрөнүүгө алган, өзүнүн конкреттүү изилдөө объектиси жана предмети, категориялары, принциптери, изилдөө методдору жана методологиясы бар, өзүнчө системалык түзүлүшкө ээ болгон филологиялык тармак болуп саналат.

13. *Липгарт А.А.* Лингвопоэтическое исследование художественного текста: теория и практика (на материале англ. литературы 16-20 вв.): дис. ... д-ра филол. наук: – М., –1996. – 656с.
14. *Липгарт А.А., Конурбаев М.Э.* О взаимосвязях тембологии и лингвопоэтики. – М., –1998. – С. 92-93.
15. *Липгарт А.А.* Основы лингвопоэтики. – М., – 2021. – 166с.
16. *Лотман Ю.М.* Текст в тексте. – Таллин, – 1992.
17. *Мамытов Ж.* Көркөм чыгарманын тили. – Фрунзе, – 1990. – 124с.
18. *Маразыков Т. С.* Кыргыз тилиндеги тексттерди уюштуруучу каражаттар. – Бишкек, – 1996.
19. *Мусаев С. Ж.* Текст: Прагматика, Структура. – Бишкек, – 2000. – 321с.
20. *Өмүралиева С.* Тексттин семантикасы жана структурасы (Ч. Айтматовдун көркөм чыгармалары боюнча): филол. илим. д-ру ... дис. автореф. – Бишкек, –1999. – 45с.
21. *Потебня А.А.* Мысль и язык. – Киев, –1993. – 191с.
22. *Соссюр Ф. де.* Курс общей лингвистики. – М.: – 1977. – С. 31-273.
23. *Томашевский Б.В.* Теория литературы (Поэтика). – М.: – 1999. 334с.
24. *Усубалиев Б.* Көркөм чыгармага лингвистикалык иликтөө. – Б.: – 1994. – 196с.
25. *Щерба Л.В.* Языковая система и речевая деятельность. – Л.: – 1974. с.60с.
26. *Якобсон Р.* Работы по поэтике. – М.: – 1987. – 464с.
27. Кыргыз тилинин лингвистикалык маалымдамасы. – Б.: – 2015. –256 б.